

УДК 929.5(477.83)«XIX/XX»

Кліш А. Б.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри стародавньої та середньовічної історії, Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка (Україна, Тернопіль), Klish_Andriy@ukr.net

ДЖЕРЕЛА ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ СУСПІЛЬНО-ХРИСТІАНЬСЬКОГО РУХУ В ГАЛИЧИНІ

Стаття присвячена інтерпретації джерел особового походження з історії суспільно-християнського руху Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. Аналізуються спогади, щоденники, листування, автобіографії. Інформація, подана у цих джерелах дозволяє розкрити особливості функціонування партій та організацій суспільно-християнського скерування, їх ідейні засади, взаємини з опонентами.

Ключові слова: джерела особового походження, суспільно-християнський рух, спогади, епістолярій.

На зламі XIX–XX ст. у Галичині відбувається інституалізація українського політичного життя. Вагоме місце серед інших політичних сил зайняли партії та організації суспільно-християнського скерування. Вони були небагато чисельними, проте представлені цілою плеядою визначних суспільно-політичних та культурно-освітніх Галичини – О. Барвінським, А. Вахнянином, К. Студинським, О. Маковесем, Б. Лепким та іншими. Тому надзвичайно цінними для дослідження суспільно-християнського руху є джерела особового походження, представлені мемуарною літературою (спогадами, щоденниками), приватним листуванням, автобіографіями. Вони не претендують на цілковиту об'єктивність та точність, проте передають дух епохи та її сучасників.

Слід зауважити, що певні аспекти задекларованої проблематики вже були предметом вивчення сучасних дослідників, зокрема М. Мудрого [1], О. Аркуші [2], А. Кліша [3], С. Романюк [4], І. Зуляка [5], І. Чорновола [30].

У монографії Л. Шологон [6] проаналізовано джерела з історії національно-культурного руху українців Галичини середини XIX – початку XX ст., в тому числі й суспільно-християнського. Авторка в загальному проаналізувала опубліковані мемуари О. Барвінського, програми КРНС та ХСС. Попри опрацювання значного масиву джерелознавчого матеріалу, поза увагою дослідниці залишилася рукописна спадщина О. Барвінського, А. Вахнянина, зокрема епістолярій, спогади, записні книжки тощо.

Одним з найцікавіших джерел для вивчення українського суспільно-християнського руху Галичини є спогади очевидців та безпосередніх учасників подій, оскільки їх автори намагалися ознайомити своїх сучасників з подіями, свідками або учасниками яких вони були.

Серед них на особливу увагу заслуговують «Спомини з мого життя» О. Барвінського. Зазначені мемуари охоплюють значний період – середину XIX – початок XX ст. У них ми можемо прослідкувати суспільно-політичну ситуацію в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Наразі опубліковані перші чотири частини спогадів (1854–1894 рр.) [7–10].

Найбільш цікаві для нас мемуари О. Барвінського, що містять інформацію щодо заснування та діяльності КРНС, «Руської громади», їх друкованого органу

часопису «Руслан», парламентської діяльності депутатів суспільно-християнського скерування ми знаходимо у «Споминах з мого життя», які досі не опубліковані та зберігаються в рукописному варіанті в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка [11–16].

У них відтворено історичний шлях, пройдений християнськими суспільниками наприкінці XIX – на початку XX ст. Автор доволі об'єктивно показав складний процес створення перших українських консервативних організацій Галичини, їх теоретичну й організаційно-практичну діяльність, взаємозв'язки з іншими партіями.

Зокрема, О. Барвінським вказав причини створення КРНС, подав його статут, подав основні тези виступів на довірочних зборах товариства, показав ставлення інших політичних сил до нової партії. У неопублікованих мемуарах ми знаходимо цікаві відомості щодо ведення передвиборчих кампаній християнських суспільників, їх парламентської діяльності у Державній раді та Галицькому сеймі.

Окрім того, збільшують наукову вартість «Споминів» вирізки з періодики, уривки з епістолярію, що дозволяє прослідкувати певні події та суспільно-політичні явища.

Важливість інформації, яка міститься в мемуарах О. Барвінського високо оцінювали сучасники. Зокрема, В. Липинський у листі до очільника християнських суспільників від 4 січня 1924 р. зазначав: «З правдивою насолодою перечитую знов Ваші «Спомини», знаходячи в них той ідеалізм і ту справжню національну культуру, яких так бракує нашій сучасній «наддніпрянській» інтелігенції. Коли-б ці прикмети були у нашої інтелігенції, як же инакше пішли-б події останніх часів! Наші державотворчі – переважно помосковлені або спольщені верстви – мали-б від кого для своєї української праці політичної цей ідеалізм національний і культуру національну перейняти. А так, знаходили вони тільки «патріотичну» опозицію супроти себе з боку людей, позбавлених ідеалізму до національної культури, а спекулюючих виключно на різних, найгіршого сорту, матеріялістичних, партійних теоріях. Це одна з головних причин упадку Гетьманства, а з ним і нашої Держави» [17, с. 178].

Натомість доволі критично поставився до цих мемуарів М. Євшан, який у своїй публікації «З історії галицького колтунства» негативно оцінив і мемуари і постать мемуариста [18, с. 460–466].

Безумовно, можна погодитися з І. Чорноволом, що неопубліковані мемуари О. Барвінського у порівнянні з «Історією політичної думки галицьких українців» К. Левицького, значно змістовніші та колоритніші [19, с. 33].

Оскільки усі партії суспільно-християнського скерування практично були організаціями однієї особи – О. Барвінського, тому його мемуарна спадщина надзвичайно важлива для розуміння функціонування цієї політичної сили.

Менш інформативними щодо діяльності християнських суспільників є спогади інших їх лідерів – А. Вахнянина [20] та К. Студинського [21]. Попри те, вони дозволяють розкрити внутрішній світ цих громадських діячів, виокремити причини їх політичної орієнтації.

Певні свідчення про діяльність християнських суспільників ми знаходимо у спогадах їх політичних

опонентів, зокрема К. Левицького [22] та Є. Олесницького [23].

Незважаючи на те, що мемуари є доволі суб'єктивними, проте надають можливість з'ясувати історичні обставини виникнення партій, збагнути їх ідеологічні постулати, реконструювати реальний перебіг політичних подій у Галичині на межі XIX–XX ст.

Для з'ясування фактів з життя визначних діячів суспільно-християнського руху, оцінки подій, важливі автобіографії християнських суспільників, які містять такі відомості, яких немає в інших джерелах. Тут ми можемо виокремити автобіографії К. Студинського [24], О. Маковея [25].

Для дослідження повсякденного життя представників суспільно-християнського руху важливу роль відіграють записні книжки та щоденники. Тут варто виокремити записні книжки О. Барвінського [26], К. Студинського [27; 53], щоденники Т. Грушкевича [28]. У щоденниках К. Студинського знаходимо чимало цікавої інформації щодо його діяльності у КШР та конфліктів з націонал-демократами [29].

Особливе значення для сучасного дослідження з історії суспільно-християнського руху має епістолярій, що проливає світло на внутріпартійні й особисті взаємини, містить яскраві характеристики й самохарактеристики авторів, відомості про їх політичну й організаційну діяльність.

У цьому контексті, надзвичайно багатим на інформацію з теми нашого дослідження є особистий фонд Барвінських (ф. 11), створений у відділі рукописів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України.

Сам О. Барвінський так оцінював це зібрання матеріалів: «...«...» є се збірка запопадливо громаджена протягом більш як півстоліття моєю родиною, що містить багату переписку з визначнішими наддніпрянцями, галицькими й буковинськими діячами та й чужими ученими, політиками й дипломатами, а крім того, багато рукописних літературних творів. З цим архівом злучена також багата бібліотека, з рідкими також нині недосяжними унікалами, образами, фотографіями, апліантами, мапами, книгами і т.п., збирана пок. архипресвітером Мартином Барвінським, моїм вітцем, братами, мною і моїми синами, а такий знавець, як др. І. Свенціцький висловився, що на неї «нема ціни». Все те призначив я окремим заповітом в порозумінню з моїми спадкоємцями для Національного Музею у Львові і значну частину вже передав в його посідання. Жадібний науки дослідник найде в нашій родинній архіві й бібліотеці багаті й підставові засоби для слов'яно-й українознавства, історії, етнографії, філології, правознавства, а багата збірка переписки і рукописей подасть не одному чимало цінного і незнаного матеріалу для нашої національно-політичної й культурної історії» [30, с. 226].

У цьому фонді зберігається величезний масив епістолярію О. Барвінського, частина якого дає уявлення про становлення та діяльність партій та організацій суспільно-християнського скерування. Це, зокрема, листи, Я. Гординського [31], о. Є. Гузара [32], Б. Лепкого [33], О. Маковея [34], Т. Реваковича [35], К. Студинського [36], І. Чапельського [37]. Цікавими з точки зору передвиборчих кампаній О. Барвінського є листи М. Герасимовича [38] та В. Левицького [39].

Розбіжності у політичних поглядах між християнськими суспільниками і національними демократами та спроби порозуміння між ними ми можемо прослідкувати у листах Ю. Романчука [40], Є. Олесницького [41], М. Грушевського [42] до О. Барвінського.

Історія взаємин діячів суспільно-християнського руху і вищих ієрархів ГКЦ ми можемо дослідити за допомогою листів до О. Барвінського митрополита А. Шептицького [43], єпископів К. Чеховича [44] та Г. Хомишина [45] та інших.

Цікавий матеріал можна почерпнути з листування багатолітнього дослідника наддніпрянсько-галицьких зв'язків, громадського діяча, багаторічного соратника О. Барвінського К. Студинського, що зберігається в ЦДІАЛ України й налічує майже 6 тисяч листів, з яких 710 відібрано для публікації в збірнику [46].

Відзначимо працю «Журавлі повертаються...: 3 епістолярної спадщини Богдана Лепкого» [47], яку автор-упорядник В. Качкан присвятив висвітленню життєвого та творчого шляху одного із очільників українського суспільно-християнського руху Б. Лепкого через листування з відомими письменниками, вченими, громадсько-культурними і освітніми діячами упродовж 1895–1939 рр. Досить цінним для нашого дослідження є листи до О. Барвінського, К. Студинського та інших.

Серед документів особового фонду А. Шептицького у ЦДІАЛ України слід виокремити епістолярну спадщину. Зокрема, з листів О. Барвінського ми дізнаємося про очікування християнськими суспільниками щодо діяльності А. Шептицького на митрополичій посаді [48]. Листи єпископів Г. Хомишина [49] та К. Чеховича [50] дозволяють пролити світло на погляди владик на різноманітні суспільно-політичні процеси в Галичині та світі.

Окремо слід виокремити листи О. Барвінського до А. Вахнянина [51] та К. Студинського [52], які знаходяться у особових фондах цих діячів у ЦДІАУ у м. Львові. У них ми можемо прослідкувати «внутрішню кухню» суспільно-християнського середовища, яка не відображена в пресі та офіційних документах.

Таким чином, мемуари, спогади, щоденники, епістолярій провідних діячів суспільно-християнського руху (О. Барвінського, К. Студинського, А. Вахнянина, О. Маковея та інших), незважаючи на їх суб'єктивність, дозволяють прослідкувати за виробленням та прийняттям рішень, що мали важливе значення для активізації зазначеного руху серед українців Галичини.

Список використаних джерел

1. Мудрий М. «Згадки з життя свого і своєї родини»: спогади Тита Реваковича як джерело до історії Галичини XIX століття // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2006. – Т. CCLII: Праці комісії спеціальних історичних дисциплін. – С.708–762.
2. Аркуша О. Щоденники Теофіла Грушкевича як джерело до вивчення світогляду української інтелігенції в Галичині кінця XIX – початку XX століття // Україна XX століття: культура, ідеологія, політика / НАН України, Інститут історії України; відп. ред. В. Даниленко. – Львів: Растр–7, 2015. – Вип.20. – С.236–262.
3. Кліш А. Заснування Католицького русько-народного союзу в «Споминах з мого життя» Олександра Барвінського // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. – Вип.2, Ч.3. – С.56–59.
4. Романюк С. До історії створення часопису «Руслан» (1897–1914 рр.) (за рукописною спадщиною О. Барвінського) // Збірник

праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2004. – Вип.12. – С.50–57.

5. Зуляк І. Листування Богдана Лепкого з Олександром Барвінським // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство. – 2012. – №36. – С.61–65.

6. Шологон Л. І. Джерела з історії національно-культурного руху українців Галичини (1848–1914 рр.). Монографія. – Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2015. – 460 с.

7. Барвінський О. Спомини з мого життя. Перша часть. (Образки з громадянського і письменського розвитку Русинів в 60–х рр. XIX ст. з додатком переписки Ст. Новаковича, М. Лисенка і П. Куліша). – Львів: 3 печатні В. А. Шийковського, 1912. – 336 с.

8. Барвінський О. Спомини з мого життя. Друга часть. (Образки з громадянського і письменського розвитку Русинів від 1870–1888 р., з додатком споминів про М. Лисенка). – Львів: 3 печатні В. А. Шийковського, 1913. – 406 с.

9. Барвінський О. Спомини з мого життя: у 2 т. / упоряд. А. Шацька; коментар Б. Янишина; ред. Л. Винар, М. Жулинський. – К.: Стило, 2004–2010. – Т.2. – 1120 с.

10. Барвінський О. Спомини з мого життя: у 2 т. / упоряд. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич. – К.: Смолоскип, 2004. – Т.1. – 528 с.

11. Інститут літератури НАН України, відділ рукописних фондів і текстології (далі – ІЛ ВРФТ). – Ф.135. – Од. зб.30. – 160 арк.

12. Там само. – Од. зб.31. – 95 арк.

13. Там само. – Од. зб.32. – 209 арк.

14. Там само. – Од. зб.33. – 121 арк.

15. Там само. – Од. зб.34. – 125 арк.

16. Там само. – Од. зб.35. – 215 арк.

17. Повне зібрання творів, архів, студії / В. К. Липинський; голов. ред. Я. Пеленський; Східноєвроп. дослід. ін-т ім. В. К. Липинського (США), Ін-т європ. дослідж. НАН України. – К.: Смолоскип, 2003. – Т.1: Листування (А–Ж) / ред. Р. Залуцький, Х. Пеленська. – [Б. м.]: [б.в.], 2003. – 959 с.: портр. (Серія «Архів»).

18. Євшан М. Критика; Літературознавство; Естетика / Упор. Н. Шумило. – К., 1998. – 658 с.

19. Чорновол І. Тягар прагматизму, або Олександр Барвінський у світлі сучасності // Олександр Барвінський. Спомини з мого життя. Ч. 1 і 2. – Київ, 2004. – С.17–35.

20. Вахнянин А. Спомини з життя. – Львів, 1908. – 138 с.

21. Центральний державний історичний архів України (далі – ЦДАІЛ України). – Ф.362. – Оп.1. – Спр.112. – 172 арк.

22. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр.: на підставі споминів. – Львів: З друкарні оо. Василян у Жовкві, 1926. – 736 с.

23. Олесницький Є. Сторінки з мого життя: у 2 ч. Ч. II. (1890–1897). – Львів: Накладом видавничої спілки «Діло», 1935. – 122 с.

24. ЦДАІЛ України. – Ф.362. – Оп.1. – Спр.3. – 96 арк.

25. ІЛ ВРФТ. – Ф.59. – Оп.1. – Спр.10. – 16 арк.

26. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаніка НАН України, відділ рукописів (далі – ЛННБ НАНУ, ВР). – Ф.11. – Спр.4083/п. 232.

27. ЦДАІЛ України. – Ф.362. – Оп.1. – Спр.143. – 42 арк.

28. ЛННБ НАНУ, ВР. – Ф.41. – Спр.121/п. 14.

29. ЦДАІЛ України. – Ф.362. – Оп.1. – Спр.145.

30. Чорновол І. Видатні особистості австрійського райхсрату і галицького сейму у «Споминах з мого життя» Олександра Барвінського // Молода нація. – 2000. – №3. – С.224–239.

31. ЛННБ НАНУ, ВР. – Ф.11. – Спр.973/п. 77. – 22 арк.

32. Там само. – Спр.1041/п. 78. – 117 арк.

33. Там само. – Спр.1667/п. 323.

34. Там само. – Спр.1801/п. 118. – 69 арк.; Спр.1802/п. 118. – 58 арк.; Спр.1803/п. 118. – 39 арк.

35. Там само. – Спр.2201/п. 135. – 51 арк.

36. Там само. – Спр.2483/п. 149. – 99 арк.; Спр.2484/п. 149. – 80 арк.

37. Там само. – Спр.2720/п. 163. – 65 арк.

38. Там само. – Спр.886/п. 70. – 53 арк.; Спр.887/п. 70. – 71 арк.; Спр.888/п. 70. – 49 арк.

39. Там само. – Спр.1619/п. 108. – 48 арк.

40. Там само. – Спр.2242/п. 137. – 52 арк.

41. Там само. – Спр.2012/п. 127. – 71 арк.

42. Там само. – Спр.1026/п. 77. – 94 арк.

43. Там само. – Спр.2785/п. 166. – 80 арк.

44. Там само. – Спр.2736/п. 160. – 107 арк.

45. Там само. – Спр.2665/п. 160. – 107 арк.

46. У півстолітніх змаганнях. Вибрані листи до Кирила Студинського (1891–1941) / Упоряд. О. В. Гайова, У. Я. Єдинська, Г. І. Сварник. – К.: Наукова думка, 1993. – 768 с.

47. Журавлі повертаються...: З епістолярної спадщини Богдана Лепкого / Упоряд., авт. передм., прим. і коментарів В. Качкан. – Львів, 2001. – 920 с.

48. ЦДАІЛ України. – Ф.358. – Оп.1. – Спр.214. – 254 арк.

49. Там само. – Оп.2. – Спр.291. – 69 арк.; Спр.292. – 76 арк.

50. Там само. – Спр.300. – 91 арк.; Спр.301. – 133 арк.

51. Там само. – Ф.818. – Оп.1. – Спр.32. – 106 арк.

52. Там само. – Ф.362. – Оп.1. – Спр.236. – 71 арк.

53. Там само. – Ф.410. – Оп.1. – Спр.110. – 104 арк.

References

1. Mudryj M. «Zgadky z zhyttja svogo i svojej' rodyny»: spogady Tyta Revakovycha jak dzherelo do istorii' Galychyntsi XIX stolittja // Zapsky Naukovogo tovarystva imeni Shevchenka. – L'viv, 2006. – Т. SSLII: Praci komisii' special'nyh istorychnyh dysejplin. – S.708–762.

2. Arkusha O. Shhodennyky Teofila Grushkevycha jak dzherelo do vyvchennja svitogljadu ukrai'ns'koi' intelig'encii' v Galychyni kincja XIX – pochatku XX stolittja // Ukrai'na XX stolittja: kul'tura, ideologija, polityka / NAN Ukrai'ny, Instytut istorii' Ukrai'ny; vidp. red. V. Danylenko. – L'viv: Rastr-7, 2015. – Vyp.20. – S.236–262.

3. Klish A. Zasnuvannja Katolyc'kogo rus'ko-narodnogo sojuzu v «Spomynah z mogo zhyttja» Oлександра Barvins'kogo // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Volodymyra Gnatjuka. Serija: Istorija / Za zag. red. prof. I. S. Zuljaka. – Ternopil': Vyd-vo TNPU im. V. Gnatjuka, 2016. – Vyp.2, Ch.3. – S.56–59.

4. Romanjuk S. Do istorii' stvorennya chasopysu «Ruslan» (1897–1914 rr.) (za rukopysnoju spadshhynuju O. Barvins'kogo) // Zbirnyk prac' Naukovo-doslidnogo centru periodyky. – L'viv, 2004. – Vyp.12. – S.50–57.

5. Zuljak I. Lystuvannja Bogdana Lepkogo z Oлександром Barvins'kym // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Volodymyra Gnatjuka. Serija: Literaturoznnavstvo. – 2012. – №36. – S.61–65.

6. Shologon L. I. Dzherela z istorii' nacional'no-kul'turnogo ruhu ukrai'nciv Galychyntsi (1848–1914 rr.). Monografija. – Ivano-Frankivs'k: Symfonia-forте, 2015. – 460 s.

7. Barvins'kyj O. Spomyny z mogo zhyttja. Persha chast'. (Obrazky z gromadjans'kogo i pys'mens'kogo rozvytku Rusyniv v 60–h rr. XIX st. z dodatkom perepysky St. Novakovycha, M. Lysenka i P. Kulisha). – L'viv: Z pechatni V. A. Shyjkov's'kogo, 1912. – 336 s.

8. Barvins'kyj O. Spomyny z mogo zhyttja. Druga chast'. (Obrazky z gromadjans'kogo i pys'mens'kogo rozvytku Rusyniv vid 1870–1888 rr., z dodatkom spomyniv pro M. Lysenka). – L'viv: Z pechatni V. A. Shyjkov's'kogo, 1913. – 406 s.

9. Barvins'kyj O. Spomyny z mogo zhyttja: u 2 t. / uporjad. A. Shac'ka; komentar B. Janyshyna; red. L. Vynar, M. Zhulyn's'kyj. – K.: Stylos, 2004–2010. – Т.2. – 1120 s.

10. Barvins'kyj O. Spomyny z mogo zhyttja: u 2 t. / uporjad. A. Shac'ka, O. Fedoruk; red. L. Vynar, I. Gyrych. – K.: Smolokyp, 2004. – Т.1. – 528 s.

11. Instytut literatury NAN Ukrai'ny, viddil rukopysnyh fondiv i tekstologii' (dali – IL VRFT). – F.135. – Od. zb.30. – 160 арк.

12. Там само. – Од. зб.31. – 95 арк.

13. Там само. – Од. зб.32. – 209 арк.

14. Там само. – Од. зб.33. – 121 арк.

15. Там само. – Од. зб.34. – 125 арк.

16. Там само. – Од. зб.35. – 215 арк.

17. Povne zibrannja tvoriv, arhiv, studii' / V. K. Lypyn's'kyj; golov. red. Ja. Pelens'kyj; Shidnojevrop. doslid. in-t im. V. K. Lypyn's'kogo (SSHA), In-t jevrop. doslidzh. NAN Ukrai'ny. – K.: Smolokyp, 2003. – Т.1: Lystuvannja. (A–Zh) / red. R. Zaluc'kyj, H. Pelens'ka. – [B. m.]: [b.v.], 2003. – 959 s.: portr. (Serija «Arhiv»).

18. Jevshan M. Krytyka; Literaturoznnavstvo; Estetyka / Upor. N. Shumilo. – K., 1998. – 658 s.

19. Chornovol I. Tjagar pragmatyzmu, або Oлександр Barvins'kyj u svitli suchasnosti // Oлександр Barvins'kyj. Spomyny z mogo zhyttja. Ch. 1 i 2. – Kyi'v, 2004. – S.17–35.

20. Vahnjanyn A. Spomyny z zhyttja. – L'viv, 1908. – 138 s.

21. Central'nyj derzhavnyj istorychnyj arhiv Ukrai'ny (dali – CDIAL Ukrai'ny). – F.362. – Op.1. – Спр.112. – 172 арк.

22. Levyc'kyj K. Istorija politychnoi' dumky galyc'kyh ukrai'nciv 1848–1914 rr.: na pidstavi spomyniv. – L'viv: Z drukarni оо. Vasylijan u Zhovkvi, 1926. – 736 s.

23. Olesnyc'kyj Je. Storinky z mogo zhyttja: u 2 ch. Ch. II. (1890–1897). – L'viv: Nakladom vydavnychoi' spilky «Dilo», 1935. – 122 s.

24. CDIAL Ukrai'ny. – F.362. – Op.1. – Спр.3. – 96 арк.

25. IL VRFT. – F.59. – Op.1. – Спр.10. – 16 арк.

26. L'vivs'ka nacional'na naukova biblioteka imeni V. Stefanyka NAN Ukraї'ny, viddil rukopysiv (dali – LNNB NANU, VR). – F.11. – Spr.4083/p. 232.
27. CDIAL Ukraї'ny. – F.362. – Op.1. – Spr.143. – 42 ark.
28. LNNB NANU, VR. – F.41. – Spr.121/p. 14.
29. CDIAL Ukraї'ny. – F.362. – Op.1. – Spr.145.
30. Chornovol I. Vydatni osobystosti avstrijs'kogo rajshratu i galyc'kogo sejmu u «Spomynah z mogo zhyttja» Oleksandra Barvyns'kogo // Moloda nacija. – 2000. – №3. – S.224–239.
31. LNNB NANU, VR. – F.11. – Spr.973/p. 77. – 22 ark.
32. Tam samo. – Spr.1041/p. 78. – 117 ark.
33. Tam samo. – Spr.1667/p. 323.
34. Tam samo. – Spr.1801/p. 118. – 69 ark.; Spr.1802/p. 118. – 58 ark.; Spr.1803/p. 118. – 39 ark.
35. Tam samo. – Spr.2201/p. 135. – 51 ark.
36. Tam samo. – Spr.2483/p. 149. – 99 ark.; Spr.2484/p. 149. – 80 ark.
37. Tam samo. – Spr.2720/p. 163. – 65 ark.
38. Tam samo. – Spr.886/p. 70. – 53 ark.; Spr.887/p. 70. – 71 ark.; Spr.888/p. 70. – 49 ark.
39. Tam samo. – Spr.1619/p. 108. – 48 ark.
40. Tam samo. – Spr.2242/p. 137. – 52 ark.
41. Tam samo. – Spr.2012/p. 127. – 71 ark.
42. Tam samo. – Spr.1026/p. 77. – 94 ark.
43. Tam samo. – Spr.2785/p. 166. – 80 ark.
44. Tam samo. – Spr.2736/p. 160. – 107 ark.
45. Tam samo. – Spr.2665/p. 160. – 107 ark.
46. U pivstolitnih zmagannjah. Vybrani lysty do Kyryla Studyns'kogo (1891–1941) / Uporjad. O. V. Gajova, U. Ja. Jedlyns'ka, G. I. Svarnyk. – K.: Naukova dumka, 1993. – 768 s.
47. Zhuravli povertajut'sja...: Z epistolimoi' spadshhyny Bogdana Lepkogo / Uporjad., avt. peredm., prym. i komentariv V. Kachkan. – L'viv, 2001. – 920 s.
48. CDIAL Ukraї'ny. – F.358. – Op.1. – Spr.214. – 254 ark.
49. Tam samo. – Op.2. – Spr.291. – 69 ark.; Spr.292. – 76 ark.
50. Tam samo. – Spr.300. – 91 ark.; Spr.301. – 133 ark.
51. Tam samo. – F.818. – Op.1. – Spr.32. – 106 ark.
52. Tam samo. – F.362. – Op.1. – Spr.236. – 71 ark.
53. Tam samo. – F.410. – Op.1. – Spr.110. – 104 ark.

Klish A. B., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of ancient and medieval history, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine, Ternopil), Klish_Andriy@ukr.net

The personal origin sources from the history of the social–christian movement in Halychyna

The article is devoted to the interpretation of the personal origin sources from the history of the social–christian movement of Halychyna in the late 19th and early 20th centuries. The analysis of memories, diaries, correspondence, autobiography. The information provided in these sources allows us to reveal the peculiarities of the functioning of the parties and organizations of the social–christian direction, their ideological principles, and their relations with their opponents.

Keywords: personal origin source, social–christian movement, memories, epistolary.

* * *

УДК 211.5

Братусь І. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва, Інститут мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), kulturolog@gmail.com

Свердлик З. М., викладач, Інститут мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), kulturolog@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНО–ІСТОРИЧНИХ ІДЕЙ РЕФОРМАЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ (ДО 500–РІЧЧЯ РЕФОРМАЦІЇ)

Досліджено вплив Реформації на постуальний розвиток суспільства загалом і освіти зокрема. Проаналізовані сучасні тенденції «реформування»

релігійних поглядів молоді, вплив мережі Інтернет, зокрема, «віртуальних» церков, соціальних мереж, інтернет-форумів на формування світогляду молодого покоління.

Ключові слова: Реформація, освіта, церква, мережа Інтернет, спілкування.

Минулий 2017 рік, окрім низки інших культурних та політичних подій, знаменувався також відзначенням 500–річчя з початку Реформації – масштабного духовного відродження, яке взяло свій початок у Німеччині та назавжди змінило хід світової історії та розвиток культури провідних країн світу. Україна, наряду з іншими європейськими державами, відзначила цю подію. На державному рівні Президентом України П. О. Порошенком було підписано Указ №357/2016 «Про відзначення в Україні 500–річчя Реформації». У цьому нормативному документі акцентується на визнанні «вагомого внеску протестантських церков і релігійних організацій в розвиток релігійної, культурної і соціальної сфери України» [9]. Ці позиції становлять вагомі фактори впливу протестантизму, його концептуальну «роль в історії».

Питанню епохи Реформації у Європі приділяли увагу чимало вітчизняних та наукових дослідників. Особливої актуальності це питання набуло в останні роки. Із науковців, у працях яких досліджено вплив Реформації на суспільно–історичний розвиток, варто згадати Г. Александрову [1], О. Демчук [4], Ю. Крамара [6], Л. Куренного [7], М. Мокієнка [8], Алістер Мак–Грата [2] та ін.

Окрім усвідомлення значення Реформації для суспільства зі сторони наукового товариства, держава також долучається до впровадження ідей реформації – вона створює нові умови для їхнього впровадження та введення до наукового обігу. Не випадково, що саме освітні та наукові установи можуть здійснити якісний рівень цього процесу. А вже в указі Президента [9] передбачається проведення наукових конференцій, симпозіумів, семінарів і круглих столів. Для цього пропонується розробка методичних рекомендацій.

Саме методичні рекомендації можуть структурувати проведення наукових заходів. Річ у тому, що не всі вповні розуміють суть Реформації, її «серцевину». Роки антирелігійної пропаганди вихолодили в багатьох людях саму уяву про «дух релігії», про її живий зв'язок з суспільними процесами. Для нашої країни цей процес тривалий час залишався «закордонним». Але час все змінює.

Після десятиліть атеїстичної пустелі в кожному населеному пункті почали з'являтися протестантські громади, а існуючі зазнали стрімкого зростання, подекуди розділювалися на частини. При цьому «традиційні» церкви часто не зуміли оперативного використати наявні ресурси – їх легко «обходили» нові утворювання.

Подібний екскурс в нещодавню історію демонструє пікову динаміку зростання впливу протестантизму початку дев'яностих років ХХ століття. Кількісний і якісний вплив «ідей Реформації» ми можемо розглядати крізь призму самих громад. Але важливий і опосередкований вплив – Україна з соціалістичної перетворювалася на капіталістичну, що передбачало переймання певної «протестантської етики».

Освіта сучасної України містить значні нашарування різноманітних культурних та історичних традицій,